

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H.C. van der Ent, Elburg;
Ds. L.W. van der Meij, Alphen a.d. Rijn; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Zeist; Ds. P. van Zonneveld, Driebergen; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.

REDAKTIE:

Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13,
4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357

ADMINISTRATIE

A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a/d Rijn.
Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.

MEDITATIE

Wat maakt de hemel tot hemel?

„En zullen Zijn aangezicht zien”

Openbaring 22 : 4a.

In het bergland zijn tunnels gemaakt. Om van het ene bergdorp in het andere te komen moest men vroeger over bergen heen. Die weg was lang en zwaar. Toen de mens het kunnen en kennen vermeerderde, boorde hij tunnels dwars door de bergen heen.

Ik herinner mij een tunnel. Aan het begin ervan stond een bord waarop de lengte was aangegeven. Er stond op 300 meter. Dat was dus niet lang. Vijf minuten lopen en men was er door. Welgemoed ging de reisleader met zijn gezelschap de tunnel in. Echter al heel snel vertraagde de pas van een ieder.

't Werd zo donker, en 't andere eind, de uitgang was niet te zien. Stemmen uit het gezelschap klonken al meer op: ik zie geen hand voor ogen, straks val ik, waar is het einde, ik ga terug. We gingen terug, en daar bij de ingang was een inwoner van dat land. Glimlachend keek hij neer op ons vanwege de vrees die nog op het gelaat te lezen was. En hij vertelde dat die donkerheid slechts even is. Zodra men de bocht in de tunnel door is, ziet men het invallend licht van de uitgang.... Het boek Openbaring spreekt van donkerheid voor de kerk van de Heere, de donkerheid van verdrukking en benauwing. Het beest uit de zee zal opkomen en het beest uit de aarde. Satan zal ontbonden worden en de legerplaats der heiligen omringen.

Echter dit is niet het enige waar het boek Openbaring van spreekt. Er is meer. Er is het lichtende einde. Door een nacht, hoe zwart en hoe dicht ook, voort de Heere de Zijnen naar het eeuwige licht. Gods kinderen zullen Gods aangezicht zien. Dat aangezicht dat een vriendelijk aangezicht is, en vrolijkheid en licht geeft.

De Bijbel wil ons op heel menselijke wijze iets duidelijk maken. Daarom dat spreken over Gods aangezicht. We hebben hier te doen met antropomorfisme. Dat leerden we reeds op de catechisatie.

Eens sprak de Heere tot Mozes aangezicht aan aangezicht. Toen heeft Mozes gezegd: indien Uw aangezicht niet medegaan zal, doe ons van hier niet optrekken. En toen in dit verband heeft God gezegd: Gij zoudt Mijn aangezicht niet kunnen zien; want Mij zal geen mens zien en leven.

Waarom kunnen wij niet Gods aangezicht zien? Wel - dat zit in ons zondaar-zijn. We zijn Adamskinderen, verdorven, onrein. Zou God ons aanzien dan zouden wij door Zijn heilig aangezicht in vuur en vlam gezet en verteerd worden.

Gods aangezicht is geworden een toornend aangezicht. Hij veroordeelt Zich zeer over de aangeboren en de dadelijke zonden.

Gods aangezicht is geworden een afgewend aangezicht. Hebt u wel eens gezien iemand die door een explosie uiteengereten was, of een verkeersslachtoffer dat bloedt uit vele wonden, of een lichaam dat reeds tot ontbinding is overgegaan. Dan wenden wij het aangezicht af en we zeggen: 't Is niet om aan te zien. Zo nu gruwet God van ons, en heeft Zijn aangezicht van ons afgewend.

Gods aangezicht is ook een verborgen aange-

zicht. Daardoor zijn we niet meer in het licht van Zijn aangezicht, we leven in het duister. 't Is donkere nacht in ons aller leven. In het donker gaan we tastend onze weg, de eeuwigheid tegemoet. En straks zal het eeuwige nacht worden.

Hebt u al eens gezocht vanwege dat toornend, dat afgewend en verborgen aangezicht? Er komen hier op aarde mensen voor wie de verberging van Gods aangezicht bitterder wordt dan de dood. Dat is wat! Wat is er nu meer bitter dan de dood? De dood ontnemt ons toch alles wat we hebben? Ja maar, als de Heilige Geest in ons werkt dan wordt de verberging van Gods aangezicht bitterder dan de dood.

Diezelfde God Die terecht Zijn aangezicht afwendt en verbergt, roept ons toe: zoek Mijn aangezicht. Dat is omdat Hij de bewogen God is.

Is het uw gebed nu: verberg Uw aangezicht niet, o Heere?

Het grootste wonder in het leven van een mens is wanneer dat aangezicht van de Heere zich wendt. Dat kan, dat kan tenvolle. Denkt u maar aan de dichter van psalm 116, die het uitzong: Hij kwam en zag op mij neder. Uw aangezicht in gunst tot mij gewend.

Neen - niet wij krijgen door iets van ons dat aangezicht gewend. We trachten het wel, op velerlei manier. Maar 't is ten enen male onmogelijk.

Dat wonder is door Jezus Christus. Hij tot zonde gemaakt, en daarom voor Hem een toornend, een afgewend, een verborgen aangezicht. Hij toen Hij daar hing aan het kruis-hout op Golgotha in de drie-urige duisternis. En nu om Hem, door Hem kan het worden een aangezicht in gunst tot u gewend. En dat is nu zoeter dan het leven. Weet u ervan?

Zie - dat is nu genade, genade alleen, verworven door Jezus Christus. Waarom zou het dan voor u niet kunnen. Hij kan en wil en zal in nood, zelfs bij het naderen van de dood volkomen uitkomst geven!

Blijft het hier altijd licht, een geopende hemel, in het licht van Gods vriendelijk aangezicht? Dat is wel de begeerte, maar de praktijk is anders.

De hemel kan zich weer toesluiten. Tweeërlei kan de oorzaak zijn. De Heere beproeft. Het goud gaat de smeltkroes is. Hij leert Zijn kind zelfs te zingen in de nacht. Hij leidt tot het nochtans van het geloof. Maar ook de zonde kan de oorzaak zijn dat de hemel zich weer sluit, dat God Zijn aangezicht weer afwendt. Dat leven met de Heere is teer. Er kan niet het minste of geringste tussenkomen.

Straks echter zullen de kinderen Gods aangezicht zien. Zullen, dat is een uitspraak, een verklaring. 't Is door niets tegen te houden. Hier is het zien door het geloof. Op geen andere wijze. Door het geloof dat de Heilige Geest werkt, krijgen we ogen om te zien, te zien het aangezicht van God dat in gunst gewend is. Straks valt het middel weg. We kunnen ook zeggen: straks valt het ten dele weg. Straks is het zien, zien het aangezicht van God.

Hijgt u daarnaar?

Ik denk aan twee jongemensen, die elkaar hebben liefgekegen. De verkeringstijd en de verlovingsstijd is een schone tijd. Toch ook

een ongelukkige tijd. Het is steeds weer uiteen gaan. En zeker - in die tijd van scheiding, hebben we de foto van de geliefde, en komen er de brieven. Maar de liefde hunkert naar het zien van het aangezicht van de geliefde, hijgt altijd weer naar de ontmoeting. Dat aangezicht van God dat zich in Christus Jezus in gunst afgewend heeft, wordt zo lief. Dat aangezicht dat in liefde heeft neergeblijkt op zo'n zondaar, op zo'n ellendige, op zo'n verdorvenen, op zo'n goddeloze, dat eeuwig te mogen zien dat wordt het heimwee, het verlangen. Nu - stil maar, droog de tranen maar. Heden betuigt de Heere het Zelf: zij zullen Mijn aangezicht zien. Eeuwig en altoos. Zonder enige scheiding. Hun blijdschap zal dan onbepaald door 't licht dat van Zijn aanschijn straalt ten hoogste toppunt stijgen!

Wat maakt de hemel dus tot hemel?

God Zelf!

En niets anders!

Ds. v. Z.

Van de administratie

Ook deze weken werden we weer verblijd met de opgave van een groot aantal nieuwe abonnees, die of zichzelf opgaven of door andere abonnees werden opgegeven of het abonnement ontvingen als een geschenk van kerkeraden, familieleden of kennissen. Het waren er in totaal 17. Verder ontvingen we aan giften f 160,- waarvan f 25,- als gift voor de ontmoetingsdag. Voor dit alles weer hartelijk dank. We houden ons als steeds aanbevolen om de opgave van nieuwe abonnees te verwerken of uw giften te noteren.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

Ds. H.C. van der Ent 70 jaar

Op 4 oktober a.s. hoopt onze vriend en trouwe medewerker aan ons blad 70 jaar oud te worden. Velen kennen hem. Hij steekt boven ons allen uit, zodat het op een ontmoetingsdag of andere samenkomst niet verborgen kan blijven als hij er is. Maar hoewel hij groot van postuur is, weet hij er van klein te zijn, zo klein, dat hij naar zijn eigen zeggen wel in een luciferdoosje kan. Dat heeft hij niet van zichzelf, maar door de genade Gods. Het is de Heere Die hem liefgehad heeft van eeuwigheid en Zijn Zoon ook voor hem gegeven heeft tot eeuwige behoudenis. Die hem in de tijd geroepen heeft met een krachtvolle roeping en geleid heeft, Die hem ook geroepen heeft om te arbeiden in het midden van onze kerken. Ruim twee jaar geleden zond de Heere hem naar Elburg en Hij sterkte hem met de belofte uit Psalm 92 : 14-16: Die in het huis des HEEREN geplant zijn, dien zal gegeven worden te groeien in de voorhoven onzes Gods. In de grijze ouderdom zullen zij nog vruchten dragen; zij zullen vet en groen zijn. Om te verkondigen, dat de HEERE recht is; Hij is mijn Rotssteen en in Hem is geen onrecht. Binnenkort hoopt hij daar met de gemeente een vergroot kerkgebouw in gebruik te nemen.

Het is onze hartelijke begeerte - en we zijn ervan overtuigd dat zeer velen hiermee instemmen - dat de Heere hem nog vele jaren voor en met zijn gezin en familie, zijn gemeente en de kerken in het algemeen en ook voor ons Bewaar-het-Panders moge sparen en dat we nog lang in ons blad zijn gewaardeerde artikelen Voor de jeugd mogen vinden. De Heere vervulle ook Zijn woord, zoals

we dat hierboven uit Psalm 92 geciteerd hebben.

We zouden natuurlijk gemakkelijk meer hebben kunnen schrijven. We zouden ook het feit hebben kunnen verzwijgen. Maar we meenden op deze wijze onze gevoelens van verbondenheid te moeten uiten.

Geliefde vriend Van der Ent. We willen u in het bijzonder namens de commissie van redactie van harte gelukwensen. We hopen van harte dat het een goede dag mag worden en dat u met Jacob moogt instemmen: ik ben geringer dan al deze weldadigheden en dan al deze trouw, die Gij aan Uw knecht gedaan hebt. Dan krijgt de Heere de eer.

Namens allen:

G. Blom.

Ontmoetingsdag te Kampen op zaterdag 10 september 1988

Het was voor ons onmogelijk om nog in het vorige nummer van ons blad iets te schrijven over onze ontmoetingsdag, omdat we die zaterdag via Meerkkerk moesten doorreizen naar Gent en uiteraard pas maandagmorgen terugkwamen. We brachten de nageziene drukproeven naar de drukkerij, waar men alle tijd nodig had om er voor te zorgen dat het blad op tijd bij onze lezers in de bus kwam. We zullen ons best doen er voor te zorgen, dat in dit nummer alles omtrent de ontmoetingsdag, wat voor onze lezers van belang is, wordt vermeld.

We hebben nog nooit zo laat in de tijd zo'n dag gehouden. Dat is gebeurd ten gerieve van onze mensen in het noorden, waar de schoolvakanties later vielen dan in andere delen van het land. De ontmoetingsdag te Kampen is allereerst bestemd voor vrienden en vriendinnen uit het noorden.

Het was een prachtige dag. In de vroege morgen was de lucht bewolkt, maar later kwam de zon door de wolken. Toen we naar huis reden waren er weer wolken, die regen voorspelden.

We mochten al velen begroeten vóór de morgensamenkomst begon en ook daarna, in de pauze, hebben we velen de hand mogen drukken. Het valt op, dat er bezoekers komen, die elk jaar op zo'n dag te vinden zijn. Er waren gelukkig ook nieuwe gezichten te zien. De jeugd was goed vertegenwoordigd. Vóór de vergadering begon waren we in de gelegenheid om de handtekening te zetten om met vele anderen af te manen van het laten vertonen van de aangekondigde godslasterlijke film. Later bleek dat velen van deze gelegenheid gebruik hebben gemaakt. Een woord van dank aan de kerkeraad van de Gereformeerde Gemeente te Kampen voor het beschikbaar stellen van het kerkgebouw met nevenlokaliteiten was op z'n plaats. Ook voor de medewerking van koster, organist en vele anderen zijn we dankbaar. We noemen met name nog de beide zusters Bron, die zich spontaan beschikbaar hebben gesteld voor het opvangen van de kleine kinderen. Ze hebben zich al bereid verklaard D.V. volgend jaar weer voor de kleine kinderen te zullen zorgen.

Bij de aanvang van de morgensamenkomst zongen we samen Ps. 27 : 3 en 5. Daarna volgde voorlezing van Johannes 6 : 60-71, waarna we voorgingen in gebed. Bezoekers, jongen en oud, werden welkom geheten, ook de sprekers. Het deed goed elkaar weer te mogen ontmoeten. Daarvoor is ook de pauze van grote betekenis.

Er worden steeds meer ontmoetingsdagen gehouden. We denken b.v. aan de samenkomsten ter gelegenheid van de opening van een nieuw cursusjaar van Reformatorische scholengemeenschappen. We kunnen noemen de zendingsdag te Elburg, die veel bezoekers trekt en aan de jeugdappeldag die elk jaar gehouden wordt in de Hervormde Kerk te Doornspijk, waar ook bezoekers uit onze kring niet ontbreken. Het blijkt dat er allerwege behoefte is om elkaar te ontmoeten.

Daartegenover staat het verschijnsel van de kerkverlating, een zeer ernstig verschijnsel omdat men het Woord der waarheid verlaat en de Heere de rug toekent en dan is er geen dageraad te wachten.

Het verlaten van de Heere is al in het paradijs begonnen. De Heere zocht daarna de

mens op, maar de Schrift spreekt er overal van dat de mens de Heere verlaat. Hiervan is ook sprake in het gedeelte van Johannes 6, dat we lazen. Velen hadden de Heere Jezus een tijdlang gevolgd en naar Hem geluisterd, maar het onderwijs dat Hij gaf stond hen niet aan. Hij predikte de vrije genade Gods in het zaligen van zondaren, door Hem alleen. Daar wilden ze niet aan. Het onderwijs had hun geen nut gedaan. Ze waren er niet door aan Hem en Zijn leer verbonden geworden. Zij vonden dat Zijn rede te hard was en zij gingen heen, tot hun eigen verderf.

De Heere Jezus vroeg toen aan het twaalfstal of zij ook niet wilden heengaan. Het was om hen te beproeven. Hij had hen geroepen en zij hadden alles voor Hem verlaten. Zij waren aan Hem en Zijn leer verbonden en dat spraken ze uit, bij monde van Petrus. De Heere hield hen vast en daarom beleden zij: Heere, tot wie zullen zij heengaan.....? Tenslotte hebben ook zij Hem verlaten. Hij moest alleen de weg naar Golgotha gaan. Hij werd van God verlaten, opdat de Zijnen niet verlaten zouden worden. Dat is vrije genade. Daar komt het ook voor ons op aan. We zijn hier onder Zijn Woord, de woorden des eeuwigens levens. Het moet bij ons zijn of worden als bij de discipelen. De Heere moge daarvoor ook onze ontmoetingsdag gebruiken.

We zingen Ps. 2 : 6 en 7. Ds. M. Vlietstra leest 1 Corinthe 13 en spreekt over:..... En ik had de liefde niet, zo ware ik niets. Elders in dit nummer staat te lezen wat hij gezegd heeft. We zingen vervolgens Ps. 73 : 12 en 14. Gelijktijdig wordt er gecollecteerd.

Ds. K. Hoefnagel spreekt een slotwoord, na het lezen van Romeinen 3 : 22b-26. In het kort samengevat zegt hij het volgende. De Heilige Geest bepaalt ons bij onze afkomst, ons bestaan en bij de zaligheid. Er is geen onderscheid, wel uiterlijk, maar niet innerlijk. De Heere ziet het hart aan. We hebben allen gezondigd. We zijn kinderen van Adam. Dat sloegen de Joden over. Ze begonnen bij Abraham. Dat deed Paulus eerst ook. We hebben de natuur van Adam. Die waarheid moet vroeg of laat worden aangenomen. We moeten buigen voor het Woord en belijden: ik ben een zondaar. We zijn tot hoogmoed gekomen. Dat is ons bestaan geworden. We missen Gods heerlijkheid. Dat is: hij was kind en God was Vader. Het kind is weggegaan, eens anderen geworden. De mens mist het beeld Gods. Dat is zijn natuurlijk bestaan. Als Gods Geest in het hart komt leert hij steeds meer dat hij niet recht tegenover God staat en naar de zonde gekeerd is. Dat is verootmoedigend. Dit moeten we zien tegenover de achtergrond van Gods grootheid en goedheid. Hij draagt zulke mensen. De zaligheid ligt in de tweede Adam. De Heilige Geest geeft oog voor Hem. Het is om niet, als een geschenk. Dat komt vanuit Gods welbehagen. God neemt zondaren aan tot Zijn kinderen. Stapt God dan over de zonde heen? Hij heeft de zonde bezocht in Zijn Zoon. Het is door Zijn werk. Er is niets van mezelf bij. Ik ga al meer verstaan mijn afkomst, mijn bestaan en ook Zijn afkomst. Hebt u er iets van aangevoeld waar het om gaat? De uitverkiezing is zo groot, om er in te eindigen. Het welbehagen wordt eens ten volle gekend. God heeft onderscheid gemaakt waar het niet is.

Ds. Hoefnagel gaat voor in dankgebed. We zingen Ps. 52 : 6 en 7. De pauze is aangebroken. Het bleek weer duidelijk hoe belangrijk zo'n pauze is. Daarin komt duidelijk naar voren dat er een ontmoeten is van ouderen en jongeren, die aan elkaar verbonden zijn door de eenheid van belijden en soms ook door eenheid van beleven. We spreken met verschillende bezoekers en horen van Gods werk in het leven van zondaren. Om 2 uur stroomde het kerkgebouw vol. Er waren meer bezoekers dan in de morgensamenkomst. Dat is in de regel het geval.

Ds. A.G. Boogaard liet zingen Ps. 99 : 1 en 8. Hij las Jeremia 13 : 1-11, 15 en 16 en ging voor in gebed. Hij sprak samengevat het volgende. De mens staat centraal. Zo was het vroeger ook. Ook al in de tijd van Jeremia. Jeremia komt op voor de eer des Heeren. Hij roept op tot terugkeer tot de dienst des Heeren. De symbolische handeling van de gordel spreekt voor zichzelf. De gordel wordt waardeloos. Jeremia moet waarschuwen. Genezing is er

alleen wanneer de Heere de eer krijgt. Jeremia ziet het gericht aankomen. Waarschuwing is ook in onze tijd nodig, voor elk persoonlijk. Geef de Heere de eer. Daartoe was de mens geschapen. Daartoe is Israël geformeerd, ook de Kerk. Pas wanneer de Heere gaat ontdekken krijgt de Heere de eer. De oproep is niet zinloos. Ook nu niet. De Heere zorgt Zelf voor Zijn eer. De grond ligt alleen in Christus. De Heere komt ten gerichte. Het komt erop aan achter het bloed van Christus schuiling te mogen vinden. We zingen Ps. 79 : 4 en 7.

Hierna is het woord aan ds. H.C. van der Ent. Hij leest 1 Corinthe 12 : 1-14. De titel van zijn inleiding is *De Kerk*. We verwijzen daarvoor naar het verslag van de spreker zelf in dit nummer. Ds. Van der Ent beveelt de collecte aan, die gehouden wordt terwijl we zingen Ps. 73 : 1 en 13.

Ds. G. Bouw spreekt een slotwoord dat we als volgt samenvatten: De Heere zal het voor mij voleindigen. Dat wordt onderstreept bij het heengaan. Aan alles op aarde komt een einde. Eens komt het einde van de aardse bedeling. De Heere zal Zijn werk voor mij voleindigen. De dichter van Psalm 138 spreekt zo. De Heere had hem verdrukt, maar de Heere zal het voor hem voleindigen. Door Zijn onveranderlijke verbondstrouw. Zo kan hij verder. De Heere zal het voor de Kerk voleindigen, wat des Heeren is. Het gaat goed met de Kerk. Daar staat de Heere Zelf voor in. Hij laat niet varen wat Zijn hand begon. Hij zal Zijn werk voor mij voleindigen. Mijn werk moet eraan. Het geldt hen die door wederbarende genade van dood levendgemaakt zijn. De Heere houdt vast, voltooit. Ze kunnen het zelf niet in stand houden. Voor mij, dat is persoonlijk. Dat volk is gelukkig. Dat bidt: verlaat niet.....

De dag is ten einde. Eens in ons leven ten einde. Hoe zal het voor ons zijn? Er moet een begin zijn van God vandaan. Dan komen we op de knieën terecht. Dan kunnen we niet rusten voor we Hem mogen kennen, de Heere Jezus Christus. Straks komt de Koning terug om Zijn bruid thuis te halen. Verlangt u daar wel eens naar? Dan is Hij alles in allen. Hij is zo getrouw als sterk..... Dan ga ik biddend naar huis. Verlaat niet.....

Ds. Bouw gaat voor in dankgebed. Daarna zingen we nog Ps. 138 : 4.

De ontmoetingsdag is ten einde. Velen blijven nog wat achter. Er is nog koffie enz. De boekhandelaar kan nog zaken doen. Men spreekt nog wat met elkaar. Er worden handen geschud ten afscheid en zo gaat de een na de ander heen.

We hoorden nog van rijke zegen, die de Heere op deze dag heeft willen schenken. Het was werkelijk een goede dag. De Heere heeft het welgemaakt.

B.

... En ik had de liefde niet, zo ware ik niets

Het is alweer wat jaren geleden, dat ik op een Ontmoetingsdag in Slidrecht iets heb gezegd over een wezenlijk aspect van het oprechte geloof, nl. over de kennis. Het ware geloof is immers een stellige kennis van God en van Zijn beloften, ons in het evangelie geopenbaard. We kennen de uitdrukking: onbekend maakt onbemind! En terecht! Hoe kan ik iemand beminnen, die ik niet ken? Onmogelijk! Welnu: als ik God niet ken in Christus met een levende, door de Heilige Geest gewerkte geloofskennis, dan kan ik Hem ook onmogelijk beminnen, liefhebben. Maar anderzijds: als ik de Heere mag kennen, dan heb ik Hem ook lief. Wanneer dat niet het geval is, dan is het geloof niet echt, dan is het niet van Goddelijke oorsprong, dan draagt het niet het stempel van de Heilige Geest. We hebben het zo even gelezen uit 1 Corinthe 13: "al had ik al het geloof, dat ik bergen verzet, al gaf ik mijn lichaam over om verbrand te worden, enzovoort..... en ik had de liefde niet, zo zou het mij geen nuttigheid geven, zo ware ik niets: een klinkend metaal, een luidende schel, niets, waardeloos voor God. Welnu, ik zou vanmorgen iets willen zeggen over de liefde, waardoor het ware geloof is werkende. En dan vragen we:

1. Vanwaar komt die liefde? en
2. Waarop richt zich die liefde?

Het is wel een eeuwig, verbazingwekkend wonder, wanneer een gevallen Adamskind in oprechtheid mag betuigen: "God heb ik lief....." Immers: van nature is de gevallen mens geneigd om God en de naaste te haten. Niemand heeft of krijgt van zichzelf uit God lief. Dat is een waarheid. Maar wel een verschrikkelijke waarheid, die ons moet doen beven en naar God uitdrijven. Of is het niet verschrikkelijk dat wij God, Die alle en ons aller liefde waardig is, haten? Die God, Die de mens goed en naar Zijn evenbeeld heeft geschapen, dat is, in ware gerechtigheid en heiligheid, opdat hij God, zijn Schepper recht zou kennen, Hem van harte liefhebben, en met Hem in de eeuwige zaligheid leven zou, om Hem te loven en te prijzen!

En dat wij nu door moedwillige ongehoorzaamheid die band met God hebben doorgesneden, Zijn beeld verloren en van liefhebbers haters van God zijn geworden. Liefhebbers van onszelf en van het kwaad, dat wij koesteren in ons hart. Maar vijanden van God! Hatelijk zijnde en elkander hatende. En nu zal een mens, die in Adam van God is afgefallen en satan toegefallen, nooit God meer kunnen of willen beminnen. Eerder zou een Moorman zijn huid en een luipaard zijn vlekken veranderen. Nog eens: het is een verschrikkelijke waarheid, die ons moet doen beven en naar God uitdrijven. Ja, naar God uitdrijven. Want zullen we ooit weer liefhebbers van God worden en zo beantwoorden aan onze oorspronkelijke bestemming, aan ons oorspronkelijk scheppingsdoel, dan zal God dat moeten bewerken. En, o eeuwig wonder: Hij kan het en Hij wil het, en Hij doet het! Er is op deze aarde een volk (het is waar: vergeleken met de massa is het een klein kuddeke!), maar er is toch een volk, bestaande uit gevallen Adamskinderen, dat in waarheid mag belijden: "Wij hebben God lief!" En dat is Gods eigen werk. Helemaal en alleen Gods eigen werk. En ook dat weet dat volk vanuit de beleving. En zij belijden het ootmoedig en met aanbidding in het hart: "Wij hebben Hem lief, omdat Hij ons eerst heeft liefgehad." God was de Eerste en Zijn liefde ging aan de onze vooraf! (Hierin is de liefde).

O ja, het is God, Die van haters liefhebbers maakt. En hoe doet de Heere dat dan? Wel, Hij doet dat door de Heilige Geest, Die de liefde Gods uitstort in zondaarsharten. Nietwaar, zo belijdt de apostel het in Romeinen 5: "en de hoop beschaamt niet, omdat de liefde Gods in onze harten is uitgestort door de Heilige Geest, Die ons is gegeven." En als de Heilige Geest de liefde Gods in het hart uitstort, dan wordt dat harde, weerbarstige, vijandige hart verbrijzeld, zacht gemaakt, teer gemaakt. Nee, vraag nu niet naar het "hoe", want ook het werk van de Heilige Geest is mysterie, wonder. Het laat zich niet verklaren. Maar het gebeurt en het wordt ervaren: uit het door de liefde Gods verbrijzeld hart komen goede gedachten voort van de goedertieren God, wordt de bitterheid van de zonde geproefd en beweend. De schuld wordt als schuld gekend en beleden. Er komt een onuitroeibaar verlangen naar God: mijn ziel dorst naar God, naar de levende God. Een verlangen naar vergeving, naar verzoening, naar gemeenschap met God, waarin alleen het leven is.

Er komt een vragen: aangezien ik dan naar het rechtvaardig oordeel Gods tijdelijke en eeuwige straf verdiend heb, is er enig middel, waardoor ik deze straf zou kunnen ontgaan en wederom tot genade komen? God wil, dat aan Zijn gerechtigheid genoeg geschiede. De schuld moet betaald worden. Aan Gods recht moet voldaan worden. Anders zou God geen God meer zijn. En de zondaar, in wiens hart de liefde Gods is uitgestort krijgt God lief als God, in al Zijn deugden. Niet het minst ook in de deugd van Zijn recht. Genade, vergeving, verzoening, met krenking van Gods recht: het mag niet, het kan niet, het zal niet. Maar hoe kan dan een zondaar ooit met God in het reine komen, verzoend en verenigd worden met de heilige God, Die de zonde verfoeit met heel Zijn goddelijk Wezen, Die Zich schrikkelijk vertoornt, beide over aangebooren en werkelijke zonden, die Hij naar Zijn heilig recht tijdelijk en eeuwig wil straffen? Hoe zou het ooit kunnen? Van de mens uit is er geen weg. Op geen enkele wijze. Maar wat

de mens van zichzelf uit niet kan en zelfs niet wil, dat heeft God zelf gedaan. God heeft Zich van eeuwigheid een volk uitverkoren om dat in de tijd onwederstandelijk te trekken uit de duisternis tot Zijn wonderbaar licht, tot Zijn gemeenschap. En Hij heeft dat volk uitverkoren uit souverain welbehagen, uit vrije liefde, in Christus. In Christus! Omdat God, Wiens Wezen liefde is, Zich een volk ten eigendom wilde maken, dat Hem weer uit liefde zou dienen, heeft Hij het liefste, dat Hij had, heeft Hij Zijn eniggeboren Zoon gegeven, opdat een iegelijk, die in Hem geloof niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. De Vader gaf de Zoon, en de Zoon gaf Zichzelf. Hij voldeed aan al de eisen van Gods recht, vervulde de wet, droeg de vloek der wet, waartoe Hij Zich van eeuwigheid bereid had verklaard, gedreven door eeuwige liefde tot de eer van Zijn Vader en het heil van de gegebenen des Vaders, die de Vader Hem als loon op Zijn borgwerk had beloofd. En door Zijn borgwerk verwierf Hij de Heilige Geest als zaligmakende Geest, Die eveneens van eeuwigheid Zich bereid had verklaard om het werk van de Zoon toe te passen en uit te werken in het hart en leven van zondaren. Het is de Heilige Geest, Die de uitverkoren bruid nu ook onderwerpelijk tot bruid maakt van de Bruidgom Christus, door, zoals we reeds zagen, de liefde Gods in hun hart uit te storten, ze te wederbaren, in de weg van ontdekking tot Christus te leiden, aan Hem te verbinden door een levend geloof, dat door de liefde is werkende.

De Heilige Geest: de Bruidswerver van Christus, die Zijn leven gaf om Zijn bruid vrij te kopen. Hij maakt de Bruidgom begeerlijk en onmisbaar voor het verslagen hart als de Parel van grote waarde, als de Schat in de akker, Die trekt, onweerstaanbaar trekt, als een magneet, die het ijzer uittrekt uit het stof.

De Heilige Geest, die niet van Zichzelf wil spreken, maar Christus wil verheerlijken, laat als Bruidswerver al het licht vallen op de Bruidgom, op Wien de liefde van de bruid zich dient te richten en Hij wil de stralen van dat Liefdebeeld in het hart laten vallen. Hij schildert door het Woord Christus voor ogen. Wie Hij is. Hij is God, het eeuwige Woord, dat bij God was en dat God is. Alles wat de mens moet dringen om God lief te hebben, moet hem ook dringen om Christus lief te hebben, want Hij zegt: "Wie Mij gezien heeft, die heeft de Vader gezien." En is God niet waard om bemind te worden? Is er één beminnelijker Wezen dan God? Eindeloos goed, almachtig en wijs, strikt rechtvaardig; barmhartig en genadig is de Heere, lankmoedig en groot van goedertierenheid. Maar er is meer. Christus is God, geopenbaard in het vlees, in ons vlees. En nooit kan God Zich heerlijker openbaren dan in onze natuur. Nooit kan Hij Zich dieper neerbuigen, liefdevoller naar ons toekomen, dan toen Hij in Christus de mens in alles gelijk werd, uitgenomen de zonde. En dat met een bepaalde bedoeling. Immers: Hij is gekomen om te zoeken en zalig te maken wat verloren was. En zo schildert de Heilige Geest door het Woord Christus voor ogen in Zijn werk, in Zijn Borgwerk. In wat Hij deed. Wat deed Hij? Wel, Hij zocht onze plaats. Hij is tot zonde gemaakt en toen is Hij geworden tot een vervloeking. Hij heeft de vervloeking van Zijn bruid op Zich geladen, opdat Hij haar met Zijn zegening zou vervullen. O, zou dat dan de liefde van de bruid niet opwekken, zou dat haar ziel niet bewegen tot in haar binnenste wezen? En wat belooft en schenkt Christus? Wel aan doden het leven, aan doomschuldigen genade, aan diep-ongelukkigen eeuwige zaligheid. En dat alles uit vrije genade, zonder aanzien des persoons, zonder enige verdienste onzerzijds, uit loutere gunst.

Wat dunkt u: wie daarvoor oog en hart krijgt, die moet toch wel liefhebben. Liefhebben met hart en leven. Moet die niet zo van liefde branden, dat hij alle dingen schade en drek acht om de uitnemendheid van de kennis van Christus? Inderdaad, die heeft het antwoord gereed op het smalend vragen van de dochters van Jeruzalem: "Wat is uw Liefste dan meer dan een andere liefste, dat gij ons zo bezworen hebt?" O, hoort het dan: "Mijn Liefste is blank en rood; Hij draagt de banier boven tienduizend. De liefde is sterk als de

dood, de ijver is hard als het graf. Vele wateren zouden deze liefde niet kunnen uitblussen; ja, de rivieren zouden ze niet verdrinken; al gaf iemand al het goed van zijn huis voor deze liefde, men zou hem ten enemale verachten."

Ja waarlijk, de oprechten hebben U, Heere Jezus lief!

Bruidsliefde, die de Bruidgom tot Voorwerp heeft. Wie is de bruid van zichzelf? Hoor het haar belijden: mijn vader was een Amoriet, en mijn moeder een Hethietische. Wie ben ik en wat is mijns vaders huis? Maar Hij heeft mij liefgehad met een eeuwige liefde en mij getrokken met goedertierenheid. Als het aan mij lag, was ik nooit gered, want ik heb tegengestribbeld, zo lang ik kon. Maar, Hij is mij te sterk geweest en heeft overmocht, en, o wonder..... ik was zeer gewillig op de dag van Zijn heirkraft. Ik was in Adam verloren, een eeuwigheid ver van God afgefallen, een aanrander van Zijn eer. En toch: Hij wilde mij hebben! En nu wil ik ook Hem hebben! Ja, want niemand wordt zalig tegen zijn wil, en die wil, wordt zalig, omdat de wil is omgebogen.

Hij koos mij! En nu kiest mijn hart Hem voor eeuwig tot zijn Koning. Wien heb ik nevens U in de hemel, nevens U lust mij ook niets op de aarde.

Bij een huwelijksbevestiging in de kerk belooft de man, dat hij zijn bruid, die hij heeft genomen en neemt tot zijn wettige vrouw, nimmermeer zal verlaten, dat hij haar zal liefhebben en trouw onderhouden, gelijk een getrouw en godvrezend man aan zijn wettige vrouw schuldig is; dat hij ook heilig met haar wil leven, haar trouw en geloof houdend in alle dingen, naar uitwijzing van het heilig evangelie. Wel, zo neemt Christus Zijn bruid, aanvaardt haar, verbindt Zich aan haar voor eeuwig. Hij belooft haar nimmer te zullen verlaten, haar te zullen liefhebben en trouwelijk te onderhouden..... En bij de kerkelijke huwelijksbevestiging belooft de bruid wederkerig, dat zij de bruidgom aanneemt tot haar wettige man, hem gehoorzaam te zijn, hem te dienen en te helpen, hem nimmermeer te verlaten, heilig met hem te leven, hem trouw en geloof te houden in alle dingen.

En het aardse huwelijk is een afschaduw van de verhouding tussen de hemelse Bruidgom en Zijn duurgekochte bruid. Hij koos voor haar en daarom mocht zij voor Hem kiezen.

Ik hoor iemand klagen: "Hij heeft Zijn trouwbelofte beter gehouden dan ik!" Wat een stof tot beschaamdheid, tot verootmoediging en verbijzeling, tot bekering!

Tot onze verwondering ook, dat onze ontrouw Zijn trouw niet teniet doet. Dat bij onze lauwheid, laksheid en liefdeloosheid, Hij toch niet ophoudt te beminnen. Paulus spreekt van de breedte en lengte en diepte en hoogte van de liefde van Christus. Ze gaat de kennis ten enenmale te boven, ze is in haar waarde niet te omschrijven. En toch: ze is de kinderkens geopenbaard. Zeker: het blijft hier een kennen ten dele, zolang voor Gods kinderen het volmaakte nog niet is gekomen. Zolang voor de ondertrouwd bruid de trouwdag nog niet is aangebroken, de dag van de volle vereniging met haar hemelse Bruidgom. De liefde van Christus ten volle bekennen, dat is recht eeuwigheidswerk.

Maar toch: wat is een weinig bekennen van deze liefde al onzegbaar rijk. Komt, heeft die liefde van Christus ons al in haar grootheid overweldigd, zodat ze ons te sterk is geworden, en we in het stof gebogen, onze schuld en zonde mochten belijden en bewenen?

Die deze liefde haten hebben de dood lief. Die boven deze liefde de liefde van een voorbijgaande wereld stellen, zullen haar heerlijkheid nooit aanschouwen, maar de duisternis tegemoet gaan, waar nooit één straal van de liefde van Christus meer zal doordringen, waar het nacht zal zijn, eeuwig nacht. In de hel is geen liefde. Daar komt het hart nooit meer aan het woord, dan alleen in wroeging en zelfverwijt. Ik denk aan het woord van de apostel: "Indien iemand de Heere Jezus Christus niet liefheeft, die zij een vervloeking." En hij voegt eraan toe: "Maranatha." De Heere komt! Hij komt als Rechter, om de eer van Zijn liefde te handhaven. En wie dan schuldig verklaard wordt,

die zal zichzelf ook als schuldig kennen, want dan zal alle inbeelding en geveinsdheid verteren als stro voor het vuur. Dan zal ieder, die koud was en koud bleef, moeten zeggen: "Ik heb niet liefgehad en ik heb nog niet lief. Ik heb ten diepste altijd gehaat en ik haat nog. O, bergen, valt op mij en, heuvelen, bedekt mij; want de dag van Zijn toorn is gekomen, en ik kan niet bestaan!"

Geliefden, alleen daarom is het oordeel der vervloeking, hoe vreselijk ook, toch volkomen gepast en rechtvaardig, omdat we zonder de liefde het hier op aarde nog wel een poosje kunnen uithouden, maar in de hemel geen ogenblik. Wat zouden we in de hemel doen zonder liefde, daar waar het Lam van God aller rust en liefde, aller lof en dank is, zonder dat ooit het liefdeleven verstoord en de liefdesalm onderbroken wordt?

En nu is dat laatste gericht onherroepelijk. Maar daarom houdt de Heere tevoren en nu, vandaag een gedurig gericht bij de deur van ons hart, en dringt op ons aan met de vraag: "Hebt gij Mij lief?"

En antwoordt dan niet al te gemakkelijk, niet lichtvaardig!

Nee, we hebben niet lief, als we de zonde liefhebben, en de geboden Gods niet achten. Wij hebben niet lief, als we geen gevoel hebben voor Gods eer, als we niet bang zijn de Geliefde te krenken, als we niet liefhebben die Hem liefhebben.

Maar zalig, wanneer de liefde God, in Christus geopenbaard, door de toepassende werking van de Heilige Geest, ons hart mag innemen, zodat ik voor mijn oude stenen hart een nieuw, een vleses hart ontvang en ik ondanks alle strijd en aanvechting en nederlagen, met Petrus mag stamelen: "Heere, Gij weet alle dingen, Gij weet van mijn zonde en afmaking, van mijn tekort in alles, maar toch..... Heere, Gij weet, dat ik U liefheb....."

*Ik zal dan gedurig bij U zijn,
In al mijn noden, angst en pijn;
U al mijn liefde waardig schatten,
Wijl Gij mijn rechterhand woudt vatten.*

Heere, ik ga verder:

*Gij zult mij leiden door Uw raad,
O God, mijn Heil, mijn Toeverlaat;
En mij, hiertoe door U bereid,
Opnemen in Uw heerlijkheid.*

*Wie ver van U de weelde zoekt,
Vergaat eerlang en wordt vervloekt;
Gij roeit hen uit, die afhoereren,
En U de trotse nek toekeren;
Maar 't is mij goed, mijn zaligst lot
Nabij te wezen bij mijn God;
'k Vertrouw op Hem geheel en al,
Den Heer, Wiens werk ik roemen zal.*

Ds. M. Vlietstra.

*Samenvatting van het gesprokene door
Ds. H.C. v.d. Ent op de Panddag te Kampen.*

De Kerk

"Want gelijk het één lichaam is, en vele leden heeft, en al de leden van dit ene lichaam, vele zijnde, maar één lichaam zijn, alsoo ook Christus".

1 Cor. 12 : 12.

Geliefde vrienden en vriendinnen van Be-
waar het Pand,
We willen heden met elkander denken over het begrip "kerk". Daar gaat het o.a. ook over in onze tekst, al wordt in deze ene tekst niet alles gezegd, wat men onder het begrip "kerk" zou moeten verstaan.

Je kunt met het woord "kerk" alle kanten uit. Je kunt over houten, stenen en mogelijk ook wel zilveren en gouden kerken spreken. Grote kerken en kleine kerken. Doch dat raakt allemaal nog maar de buitenkant, die over het wezen van de kerk eigenlijk niets zegt.

Je kunt ook aan iemand vragen of hij/zij kerks is of niet. Het antwoord brengt je dan een klein beetje verder en zal je aan de weet brengen, dat heel veel mensen niet kerks zijn. Met andere woorden: Nooit naar de kerk gaan. Als de vraag positief beantwoord wordt, kun je verder gaan en vragen, tot welke "kerk" hij/zij behoort. En dan zal het antwoord wel zeer verschillend uitvallen. Want de bijvoeglijke naamwoorden bij het

woord "kerk" zijn zo ongeveer ontelbaar. Dat is wel wat overdreven natuurlijk, maar de praktijk zal voor een ieder wel duidelijk zijn.

Ieder die nog "kerks" is, denkt dat de kerk waartoe hij/zij behoort wel de beste is. Je kunt, en dat is een kwalijke zaak, met heel veel kerkse mensen lang praten, als je maar nooit je kerkelijk naambordje laat zien. Want dan stukt niet zelden het gesprek. Het vertrouwen is weg en je kunt met een vraagteken op je rug, je weg door kerkelijk Nederland vervolgen. Dat we door alle kerkelijk geharrewar ten opzichte van de wereld niet zo'n best figuur slaan, zal voor een ieder wel duidelijk wezen.

Als het daarom over de "kerk" gaat, zou ik mij maar heel letterlijk aan het woord willen houden. Het woord "kerk" komt in de bijbel niet voor, dan alleen in samenstellingen, zie Hand. 19 : 35. De betekenis van het woord "kerk" zal de meesten wel bekend zijn. Het komt van het griekse woord kuriakè. Dat wil zeggen: "wat des Heeren is". De kerk is dus het eigendom des Heeren. Hij is ook wel genoemd "het kroondomein van Jezus Christus op aarde".

Kroondomeinen zijn particuliere bezittingen van het koninklijk huis. Zo is de kerk een particuliere bezitting van de Koning der koningen. In die geest wordt er ook over gesproken door de heidelbergse catechismus, een onder ons bekend belijdenisgeschrift.

Als er in vr. 54 gevraagd wordt: "Wat gelooft gij van de heilige algemene Christelijke kerk?" Dan luidt het antwoord: "Dat de Zone Gods uit het ganse menselijke geslacht zich een gemeente, tot het eeuwige leven uitverkoren, door zijn Geest en Woord, in enigheid des waren geloofs, van den beginne der wereld tot aan het einde, vergadert, beschermt en onderhoudt; en dat ik daarvan een levend lidmaat ben, en eeuwig blijven zal".

Het is maar één grote zin, doch er staat ontzaggelijk veel in.

Want de ware kerk, zoals God ze ziet, niet zoals wij hem zien, bestaat uit het geheel van uitverkorenen. Dat zijn alle uitverkorenen van alle tijden. De uitverkiezing is voor veel mensen een steen des aanstoots en een rots der ergernis. De mens ontziet zich zelfs niet om God van onrecht te beschuldigen, als het over de uitverkiezing gaat. Doch men vergeet, dat God, Die voor de uitverkiezing nooit redenen kan vinden in het schepsel, dat Hij deze wel gevonden heeft in Zichzelf. Waarom God Jacob uitverkoren heeft en Ezau niet, heb ik nog nooit kunnen begrijpen. God is ook ten deze groot, en wij, kleine mensen, begrijpen het niet. Ik heb er ook geen behoefte aan om het te begrijpen. Het zijn verborgen dingen, die voor de Heere onze God zijn. Terwijl de geopenbaarde voor ons en onze kinderen zijn.

Dat God Jacob uitverkoren heeft, is voor hem een wonder geweest, dat hij ook nooit heeft kunnen begrijpen. En een ieder die er achter komen mag dat hij door God is uitverkoren, zal het een wonder vinden en zeggen:

*Waarom was 't op mij gemunt
Daar zo velen gaan verloren
Die Gij geen ontferming gunt.*

God doet ook ten deze wat Hem behaagt, en niemand heeft het recht om Hem daarover tot verantwoording te roepen. Want hij ontfermt Zich, diens Hij wil, en Hij verhardt ook dien Hij wil. Zo is het dan niet desgenen die wil, noch desgenen die loopt, maar alleen des ontfermenden Gods.

Men moet veeleer zich verblijden over het feit dat er een uitverkiezing is. Want indien deze er niet was, dan zou er geen mens zalig kunnen worden, daar allen vrij- en moedwillig, door de val in Adam, van God zijn afgeweken.

Degenen die God uitverkoren heeft, zijn bij Hem met name bekend. Het is een vast getal. Daar komt er nooit een bij en daar valt er ook nooit een af. Want de roeping en de verkiezing Gods zijn onberouwelijk. In verhouding tot de verworpenen is het maar een klein getal dat zalig worden zal. Want "velen zijn geroepen, maar weinigen uitverkoren". Zij zijn in de eeuwigheid al aan de Zoon gegeven als loon op Zijn Middelaarswerk. Daarom

worden zij ook de "gegevenen van de Vader" genoemd. En al wat de Vader Hem gegeven heeft, dat komt tot Hem. Zij komen uit alle volken, talen, natiën en tongen. Het is een grote schare, die niemand tellen kan. Zij worden gehaald uit het ganse menselijke geslacht. Stel je voor. Dat is al bij Adam en Eva begonnen en dat gaat door, totdat de laatste uitverkorene zal zijn toegebracht. Daar is ook geen aanzien des persoons bij God. Als wij moeten kiezen, dan nemen wij wat ons het beste lijkt. Een dergelijke maatstaf kent God niet. Hij verachte en onedele en hetgeen niet geacht is, dat heeft Hij uitverkoren.

Ze zijn uitverkoren tot het eeuwige leven. Dat is een wonder, zo groot, dat het nooit uitgewonderd kan worden. Want degenen die worden toegebracht komen er achter dat zij de eeuwige dood hebben verdiend. En dan nu het eeuwige leven te verkrijgen! Het is om er stil van te worden.

De Kerk is dus al heel oud. Zij bestaat, vanuit het besluit van God gezien, reeds van eeuwigheid af.

In de tijd voert God Zijn besluiten uit. Dus ook het besluit van de verkiezing en de verwerping. Hij doet dat middellijk. Hij doet dat door Zijn Geest en Woord. Zijn Geest, dat is de Heilige Geest, Die zich paart aan de verkondiging van dat woord. Dat wil zeggen: Het Woord Gods is op zichzelf wel levend en krachtig, doch als het door de Heilige Geest niet toegepast wordt, dan doet het in het leven van een zondaar geen kracht tot zaligheid. Wel tot veroordeling. Want dan zal het voor de zodanigen gelden: Gij hebt de weg geweten en niet bewandeld. De zodanigen zullen met vele slagen geslagen worden. Als de Heilige Geest Zijn kracht aan het Woord gaat paren, dan werkt het Woord als een tweesnijdend scherp zwaard. De mens wordt er ontleed, geheel en al, en komt daardoor tot de ontdekking dat hij uit en van zichzelf onbekwaam is tot enig geestelijk goed, en geneigd tot alle kwaad. Hij gaat geloven dat hij verloren ligt. En dat maakt hem nu juist geschikt voor Hem, Die gekomen is om te zoeken en zalig te maken datgene wat verloren was. De Heilige Geest, Die ook het geloof werkt in de harten van de uitverkorenen, brengt de zodanigen in hun armoede, om Hem te gaan begeren, die rijk was en arm werd, om armen rijk te maken. Zij worden in enigheid des waren geloofs vergaderd. Daar is maar één waar geloof, ondanks alle kerken die er bestaan.

Dat er van die eenheid zo weinig gezien wordt, stemt de Heilige Geest, menselijk gesproken, tot droefheid. "Bedroeft de Heilige Geest niet", staat niet voor niets in de bijbel. De Kerk, zoals wij haar zien, bestaat uit koren en kaf, kaf en koren. Alleen het koren gaat in de eeuwigheid de schuur in, en het kaf gaat het onuitblusselijke vuur in.

Als er zijn, die vrezen kaf te zijn, weet dan, dat hetgeen bij mensen onmogelijk is, mogelijk is bij God. Hij kan van water wijn maken. Hij kan van kaf koren maken. Hij kan dode zondaren levend maken. Hij kan mensen, die denken verworpen te zijn, er toch achter brengen dat zij ten eeuwigen leven uitverkoren zijn.

Daar is onder die ware leden een grote verscheidenheid in leeftijd, in aanleg, in afkomst enz. Het zijn allemaal leden van één en hetzelfde lichaam. Aan een lichaam zijn vele leden. Zo zegt onze tekst het. Doch door alle leden van dat ene lichaam stroomt hetzelfde bloed. Alle leden van dat ene kerkelijke lichaam worden door één Geest geregeerd. Zij hangen de Heere aan. En, die de Heere aanhangt is één Geest met Hem.

De volkomen eenheid zal eerst in de eeuwigheid worden gezien. Hier op deze aarde is er altijd de gebrokenheid.

Gelukkig dat de Koning der Kerk Zijn gemeente ook beschermt. Want de Kerk heeft vele vijanden. Zij hebben Mij gehaat, zij zullen ook u haten. Een dienstknecht is niet meer dan zijn heer. Het zij hem genoeg dat hij worde gelijk zijn heer. Het mocht ons daarom wel verwonderen, dat we nog in rust en vrede mogen leven. Of zou dat mogelijk ook hierin kunnen zitten dat wij zo weinig echt "leven". Want daar waar het leven als

leven openbaar komt, blijft de vijandschap niet achterwege. Doch al moet de Kerk door veel verdrukkingen heengaan, zij zal nooit ten ondergaan. Want de poorten der hel zullen Zijn gemeente niet overweldigen. Niemand zal ze uit Zijn hand rukken. Wat Hij mint, dat mint Hij eeuwig; en wat Hij heeft, dat houdt Hij vast.

Hij beschermt haar niet alleen, maar onderhoudt haar ook. Alles wat leeft heeft voedsel nodig. De Heere voedt Zijn Kerk met het Brood des levens en drenkt hen met het water des levens, dat Hij allemaal Zelf is. De levenden eten dat op. "Als ik Uw woord gevonden heb, zo heb ik dat opgegeten en het was in mijn binnenste zoeter dan honing en dan honingzeem."

Het eind van antwoord 54 is een rijke belijdenis: en dat ik daarvan een levend lidmaat ben, en eeuwig zal blijven. Dat is meer dan dooplid. Het is ook meer dan belijdend lid. Een levend lid is geen dood lid. Dat heeft geen enkele behoefte. Doch een levend lid kent behoeften. Behoeften aan spijs en drank. Dat is natuurlijk zo, geestelijk is dat niet anders. De geestelijke behoeften openbaren zich door een honger en een dorst, naar de woorden des eeuwigen levens. De zodanigen worden door de Heere zalig gesproken. Zalig zijn ze die hongeren en dorsten naar de gerechtigheid, want zij zullen verzadigd worden.

Ieder vrage zich daarom af, waar het hart naar uitgaat. Als er geen enkele behoefte is naar God en Zijn Woord, houdt het er dan voor, dat het leven u ontbreekt.

Als ge dit, tot uw schrik eerlijkheidshalve moet erkennen, weet dan dat God een God is, Die wonderen werkt. Wat bij u niet is, kan Hij geven. Hij zegt tot een afkerig volk: Doe uw mond wijd open, en Ik zal hem vervullen. Laat daarom niet af, hand en oog op te heffen naar omhoog. Totdat Hij, ook u genadig zij. En als ge een levend lid moogt zijn, is dat vrucht van vrije genade. Gij zult dat dan ook eeuwig blijven. De zodanigen gaan in het uur van hun dood, met een blanco attestatie vanuit de strijdende kerk naar de triumerende. Want de dood is voor Gods kinderen geen betaling voor de zonde, maar een afsterfing van de zonde en een doorgang tot het eeuwige leven.

Gelijkend op Mozes!

Mozes is voor ons geen onbekende. Gods Woord spreekt van hem. En dat vele malen. Zelfs zijn levensboek is vastgelegd in Gods Woord. Waarom? Opdat wij zouden kunnen lezen de wonderen des Heeren. Het wonderkind van Egypte is geworden te Middelaar van het Oude Verbond. De leider van Israël. Onder zijn leiding kwam het tot de exodus. Tot de uittocht. De daden, die Mozes deed, werden gedaan in en door het geloof. In de Hebreënbijbel wordt dit bijzonder onderstreept. We lezen o.m.: "door het geloof heeft hij Egypte verlaten, niet vreemde de toorn des Konings, want hij hield zich vast, als ziende de Onzienlijke".

Het geloof heeft hem zijn gehele leven beheerst. Tot eer van de Heere en tot zegen van het volk. Nu zijn er in de geschiedenis van de kerk ook personen aan te wijzen, die door de genade en de kracht van het geloof van betekenis zijn geworden. In zijn "handboek der geschiedenis van het vaderland" schrijft Groen van Prinsterer van Prins Willem van Oranje het volgende: "Belangeloos was hoofdtrek." De prins gaf uit plichtgevoel goederen en waardigheid, zonder schadeloosstelling prijs: versmaadde elke aanbidding, hoe voordelig, met trouw aan de zaak, wier verdediging hij op zich genomen had".

Hij heeft voor Kerk en vaderland, naar Gods voorzienigheid gezorgd. Verwonderlijk was zijn standvastigheid en volharding, terwijl zijn leven een aaneenschakeling van teleurstellingen was, werd hij telkens aan de rand van de afgrond gebracht, opdat hij, wandelende door geloof en niet door aanschouwen zich als ziende de Onzienlijke, aan Gods wil en beloften vasthouden zou. Het geloof was in de prins hoofdbeginsel. "Door het geloof heeft hij verkozen liever met Gods volk kwalijk gehandeld te worden dan voor een tijd de genietingen der zonde te hebben, achtende

de versmaadheid van Christus meerdere rijkdom te zijn dan de schatten in Egypte, want hij zag op de vergelding des loons." Onmiskenbaar waren in zijn leven de onnaspeurlijke wegen Gods. Als een Mozes heeft hij de Hervormden, die ter dood toe onderdrukt werden, uit het slavenhuis geleid. De Heere Zelf heeft Hem geroepen tot het goede werk, dat voorbereid was, opdat hij erin wandelen zou.

Persoonlijke belijdenissen laten horen, hoe de levensgang van de Prins was. In een brief aan zijn broers schrijft hij: "deze zaak en dit werk zijn niet van mensen, maar uit God; gij hebt er u niet uit uzelf in gemengd; de Almachtige heeft u geroepen, gegrepen, gij hebt in uw arbeid de zichtbare proeven van de hulp, de genade en de wonderdadige kracht des Heeren gehad".

Het geheim van zijn volharding lag in het onwankelbaar vertrouwen op God: gepaard met biddend werken. Toen zijn vriend Aldegonde zeer moedeloos was, sprak hij: "laat men ons vertrappen, mits we hulp mogen bieden aan Gods Kerk. Die op de Heere vertrouwt, wankelt niet in eeuwigheid".

Naast Willem van Oranje kan gedacht worden aan Calvijn. De grote reformator, die de Heere schonk in de 16e eeuw. Het geloof wat Mozes beheerste en kracht gaf, werkte in zijn leven. Door het geloof kwam ook hij tot de onberouwelijke keuze. Door het geloof verliet hij zijn vaderland en gaf hij een schitterende toekomst prijs, omdat hij door de genade Gods gegrepen was door de waarheid van Gods Woord. Welk een krachtig getuigenis liet hij horen in een brief aan Frans de Eerste, koning van Frankrijk. Geschreven te Basel 1 augustus 1536. De brief is geplaatst als voorrede in zijn machtig, rijk werk der Institutie. Veel heeft Calvijn mogen doen en zijn voor Gods kerk en koninkrijk. Hij spreekt zelfs nadat hij gestorven is. Veel tegenstand heeft hij gekend. Maar hij bleef staande. Hij hield God de Heere vast. Hij klemde zich vast aan 's Heeren Woord en heilige Wet. In het rotsvaste geloof is het geheim te vinden van de kracht van zijn leven, lijden, strijden en sterven. Op de medaille, die in 1835 verscheen, staat terecht: gebroken lichaam, machtig van geest, door het geloof overwinnaar; hervormer van de kerk, herder en steun van Genève: want hij hield vast, als ziende den Onzienlijke.

Ds. Tanis.

Het is wel

16.

Hulpmiddelen voor onderwerping (4)

1. Deze overtuiging staat in verband met de dingen zelf. De beginselen van het evangelie, de leerstellingen, voorrechten en plichten van het evangelie worden in de ziel ingelegd, zowel als de beloften van het evangelie. Een gelovige wil liever zijn leven verliezen dan Gods waarheid verkopen. En deze overtuiging komt niet op uit een gissing, mening, redenering, noch alleen uit de autoriteit van de spreker, maar uit dat genieten en gevoelen dat hij van de dingen zelf heeft. "Indien gij anders gesmaakt hebt, dat de Heere goederen is", 1 Petr. 2 : 3. Over smaak is niet te twisten. U hebt een goddeloos en opstandig hart, dat u bij heilige plichten steeds bezig is te kwellen met enige ijdele of walgelijke gedachten. Kan iemand u brengen tot ontkenning van de erfzonde of de overblijfselen van de verdorvenheid in de heiligen na de bekering tot God? Het is te spreken tegen uw eigen waarneming. Zo hebt u gevoeld de macht van vrije genade in de bekering, de kracht van de goddelijke vertroosting bij moeite en donkerheid. U hebt leren kennen welk een zeker houvast de gerechtigheid van Christus is en het eeuwige verbond en de voorspraak van de Middelaar hierboven. U is geheel uw leven gevoed en onderhouden door de beloften. Zij zijn de bewijzen van de liefde van God tot uw ziel, van plicht tot plicht, in alle toestanden, omstandigheden en gesteldheden. Op deze wijze opent God Zijn hart voor u en vertedert en bemoedigt en verkwikt Hij u. Kan iemand u ervan overtuigen, dat deze gezegde leerstellingen vals zijn, dat deze kostbare beloften slechts ingebeelde bedriegelijke dingen zijn? U hebt in uw hart een klaarder antwoord dan woorden dit ooit kunnen uitdrukken. Uw ziel in u deinst ervoor terug. U wordt er zelfs door

getroffen als u moet horen, dat uw God en Zijn genade zo zeer worden beschimpt.

2. Het geloof openbaart zich in het omhelzen van de beloften. Het woord wijst op groeten, een beeld genomen uit de manier, waarop twee geliefde en intieme vrienden uit elkaar gaan. Twee dingen zijn daarin begrepen.

Ten eerste. Vertrouwelijke omgang. De heiligen waren van ouds zeer gesteld op Gods beloften. Zij waren aan het onderzoeken en er zich in verdiepen om te weten op welke of hoedanige tijd de Geest van Christus, die in hem was beduidde, 1 Petr. 1 : 11. Vandaar is het dat de ene heilige van Gods verbond en zijn eigen ondervinding vertelt aan een ander. Abraham aan Izak, Izak aan Jacob enz. De dingen waren voor hen vertrouwd, hun hele ziel was er in. Op deze wijze konden gelovigen leven binnen het raam van het mediteren over Gods beloften. Als er nieuwe beloften nodig zijn, ga terug naar die van ouder datum. Zegen God ervoor en uw ondervinding ervan. Een gelovige neemt er een zoet vaarwel van, wanneer hij van de beloften afscheid neemt. Ofschoon hij gaat wandelen door aanschouwen toch draagt hij een edel en juist getuigenis mee van beloften, bij het wandelen door het geloof. Deze, zegt hij, zijn geweest mijn zangen in het huis van mijn pelgrimage, mijn verkwikking en behagelijke wateren in Baca's vallei. Ik bemin ze nu, van nu af aan tot in der eeuwigheid niet meer nodig zal hebben. O, mijn lieve vrienden, wanneer ik u verlaat, waardeert ze en leeft bij deze dierbare beloften. Bekendheid is één ding daarvoor bestemd.

De wil verkiest ze, houdt eraan vast. En wanneer een gelovige enige verkwikking heeft, dan is het daarin. O, hoe lief heb ik Uw wet. Hoe dierbaar ook zijn Uw gedachten omtrent mij. O God, hoe groot is het getal ervan! Zulke uitroepen zijn kostelijke. Iemands ziel gaat er geheel in op. De overtuiging van het belang moge sommige nederige afhankelijke heiligen van node hebben, maar niet een ziel, die dadelijk nodig heeft een hand of hart om de beloften te omhelzen. Wanneer de Geest er een aan de ziel toefluistert, krijgt hij er houvast aan, is hij bang ze af te wijzen, is hij vernederd en verbaasd, dat God Zich op deze wijze aan hem openbaart, verheugt hij er zich in, geeft hij er een hele wereld voor prijs. Beproof een gelovige in zijn donkerste toestand en u zult spoedig weten hoe zijn hart vasthoudt aan Christus in de belofte. Bied hem alles aan waaraan hij vroeger gedacht heeft, hij heeft liever een belofte van vergeving, rechtvaardigmaking, vrij zijn van verzoeking, overwinning over de dood en daarna het eeuwige leven hebben. Hij veracht alles bij vergelijking met de beloften. Al is zijn vrees in leven of sterven nog zo groot, zijn ziel gaat altijd naar de beloften. Hij omarmt ze en vele heiligen hebben deze tabernakel verlaten, erop pleittende of zich toevertrouwende aan een getrouwe God.

Wanneer we er toe mogen komen om bij God te zijn, zullen we wandelen in aanschouwen. Nu wandelen we door het geloof en dat geloof is vaak zwak. Daarom faalt het vertrouwen van een Christen vaak. Maar al wordt hij bewogen, hij zal nooit bezwijken. Al valt hij, hij zal nooit afvallen. Dat is de grond van de hoop van iedere Christen. O, dat er meer was de verheugenis in de hoop! Moge God de Geest ons bekamen om zo te doen

Hoe aangaan zijn deze woorden;

Wie kan hun zoetheid vertellen?

In de tijd en ten eeuwigen dage

Is het met de rechtvaardige wel

Het is wel, wanneer zij aan de troon worstelen, wenen en bidden.

Het is wel, wanneer zij aan Zijn voeten zuchten

ook hun noden neerleggen.

Het is wel, wanneer zij kunnen zingen als zondaars gekocht met bloed.

En wanneer zij het rouwkleed dragen en treuren om een afwezig God.

Het is wel, wanneer zij op de berg feest vieren wegens stervende liefde. En het is alles wel, naar Gods wil, wanneer zij in de oven beproefd worden.

Einde.

Petrus Datheen 10.

De vertaling van de Heidelbergse Catechismus door Datheen vraagt nu eerst onze aandacht. Van die Catechismus verschenen er in 1563 drie verschillende Hoogduitse uitgaven. Naar de derde editie van dat jaar heeft Datheen zijn Nederlandse vertaling bewerkt. De volledige titel daarvan luidde: *Catechismus ofte onderwysinge in de Christelycke leere, also die in den Kerkken ende Scholen Kueruoerstlicken Paltz geleert wordt. In de Nederduytsche Spreacke ouergeset. MDLXIII.*

Doedes heeft nauwkeurig onderzocht, of in deze eerste editie ook lezingen voorkwamen die niet in alle volgende uitgaven opgenomen zijn of niet voorkomen in de thans gebruikte tekst van onze Catechismus. Hierbij is hem gebleken, dat sommige van de latere uitgaven, waaronder ook de Heidelbergse editie van 1566, welke eveneens op naam van Datheen wordt gesteld, afwijken van de Datheense overzetting van 1563 en dat de vertaling van 1563 veel getrouwer is geweest, dan die van 1566.

Het blijkt dat Datheen zijn vertaling naar de derde hoogduitse uitgave nauwkeurig heeft bewerkt en dat zijn overzetting zelfs op sommige punten nog getrouwer is, dan de editie, die thans bij onze kerken in gebruik is. Het is niet te verklaren hoe het komt dat de uitgave van 1566, door Datheen aan zijn Psalmberijming toegevoegd, op enkele punten minder nauwkeurig is dan de editie van 1563.

Dr. Ruys schrijft verder:

"Nadat het Convent van Wezel in 1568 nog had vrijgelaten, welke Catechismus men in de kerken gebruiken wilde, bepaalde de Synode te Emden in 1571, dat men in de Franssprekende gemeenten de Catechismus van Genève zou gebruiken, in de Hollands-sprekende de Heidelbergse. De provinciale Synode van Dordrecht in 1574 sprak uit, dat de Heidelbergse Catechismus in alle kerken der provincie gebruikt zou worden, terwijl de Nationale Synode te Dordrecht in 1578 een besluit nam, geheel overeenkomende met wat dienaangaande door de Emdense Synode was bepaald. In tegenstelling met de vorige synodale besluiten, wordt thans voor het eerst Datheen's naam in dit besluit genoemd: "In den Duytschen Ghemeynten salmen den catechismus ghebruycken, die metten Psalmen door Petrum Dathenum ouerghesett, ende in den Walschen, die metten Franchoy-schen Psalmen tot noch toe ghedruckt is". Enzo besloot de Middelburgse Synode van 1581."

Hierna schrijft dr. Ruys over de bewerking van de Liturgie. Hij zegt, dat er over het auteurschap van Datheen van de liturgiebewerking nog steeds verschil van gevoelen bestaat. Datheen komt voor bewerker in aanmerking, maar ook Van der Heyden. Dr. Ruys acht de kwestie ter ener noch ter ander zijde opgelost. Hij schrijft: "Het komt mij dan ook voor, dat men het veiligst gaat met voorlopig beide mogelijkheden aan te nemen. In 1565 waren immers Datheen en Van der Heyden beiden predikant te Frankenthal, zodat het niet slechts denkbaar maar zelfs waarschijnlijk is, dat zij te zamen over deze uitgave der Liturgie zullen hebben geconferreerd en bij onderling overleg een keuze uit de verschillende bestaande Liturgieën zullen hebben gedaan. Of nu de eindredactie aan Datheen of aan Van der Heyden toevertrouwd is geweest, doet tenslotte niet zo heel veel ter zake. Wel verdient het opmerking, dat de correcties, door Van der Heyden later in de Liturgie aangebracht, vooral in het Doopsformulier nogal ingrijpend waren, zodat het voor de hand ligt aan te nemen, dat bij de eerste opstelling der Liturgie Datheen's invloed overwegend is geweest. Anders toch zouden Van der Heyden's opvattingen toen waarschijnlijk al wel reeds meer naar voren zijn gekomen. Zekerheid aangaande het auteurschap van de een of ander zou misschien verkregen kunnen worden door nauwkeurige vergelijking van het taalidoom der Liturgie met dat van Datheen's en Van der Heyden's geschriften. Zolang de kwestie van het auteurschap der

Liturgie nog niet definitief is opgelost, zie ik dan ook geen reden om van de meest gangbare opvatting af te wijken en blijf ik mitsdien Datheen, zij het dan ook niet als de enige, dan toch als een der samenstellers onzer Liturgie beschouwen."

Dr. Ruys schrijft verder over de behoefte aan en de totstandkoming van de Liturgie. We geven hem het woord:

"Hoe sterk also ook de invloed der Paltzische Liturgie op de onze is geweest, toch blijkt uit het gegeven overzicht duidelijk, dat de bewerker niet louter een vertaling van de Paltzische Formulieren gegeven heeft, doch uit de Liturgieën, die hem ten dienste stonden, datgene heeft uitgekozen, wat hij voor de Nederlandse Gereformeerde kerken het meest bruikbaar achtte.

Dat deze Liturgie op de verschillende Synodes allerlei wijzigingen heeft ondergaan, spreekt vanzelf. Daarover behoeft hier echter niet te worden gehandeld. Genoeg zij het er melding van te maken, dat misschien al reeds op het Convent te Wezel in 1568, maar in ieder geval op de Synode te Dordrecht van 1574 de Liturgie, die achter Datheen's Psalmen stond afgedrukt, is goedgekeurd, zij het dan ook nadat er eerst enkele wijzigingen in waren aangebracht."

In een afzonderlijk hoofdstuk handelt Ruys over *Datheen's overige geschriften*. Daarvoor verwijzen we naar het proefschrift zelf. Aan het einde van zijn proefschrift komt dr. Ruys tot een besluit. Hij zegt dat een woord ten besluite niet geheel mag ontbreken. We nemen het volgende over:

"Ongetwijfeld ligt Datheen's voornaamste betekenis op kerkelijk gebied. In de moeilijkste tijden heeft hij de Gereformeerde kerken in Nederland en daarbuiten onschatbare diensten bewezen. Stoer van beginsel als hij was, dacht hij aan geen wijken, al wist hij zich ook van velen verlaten. Het is dan ook mede aan zijn arbeid te danken, dat de Gereformeerde kerk in ons vaderland tot rijke bloei is gekomen en geworden is, wat zij thans is, zodat ook op Datheen van toepassing kan worden geacht het woord, dat ik als motto boven de inleiding tot deze biografie plaatste: "De vrucht van worsteling en streven onzer voorvaderen wordt geplukt door een nageslacht, dat thans wel *het zijne* kan noemen, waarvoor andere volken nog kampen. Dank aan het voorgeslacht, voor zijn lijden en strijd, dank aan hen, die het daarbij voorgingen, dank aan God, Die alles bestierde."

Ook op staatkundig gebied heeft Datheen zich echter bewogen en ook hier is hij vaak niet zonder vrucht werkzaam geweest. De talrijke politieke opdrachten, hem door Prins Willem en Johan Casimir verstrekt, bewijzen dan ook, dat hij niet ontbloeit is geweest van diplomatische aanleg. Toch moet, bij het uitspreken van een oordeel hierover, enig voorbehoud worden gemaakt. Zeker, zolang de politieke en kerkelijke belangen niet met elkander in botsing kwamen, was Datheen met hart en ziel voor het staatsbelang werkzaam, maar niet zodra begon de door Oranje gevolgde politiek, naar Datheen's mening, gevaarlijk te worden voor de positie der Protestantse kerk, of van de staatsmansvoorzichtigheid van Datheen viel helaas niet zo heel veel meer te bemerken en de eens zo vertrouwde raadsman van de Prins werd daardoor thans dienst heftigste tegenstander. Welke motieven daartoe bij Datheen gegolden hebben, is reeds uitvoerig aangetoond en behoeft hier dus niet opnieuw herhaald te worden. En evenmin behoeft er nog eens afzonderlijk op te worden gewezen, dat Datheen's bedoelingen ongetwijfeld oprecht zijn geweest. Genoeg zij het hier te constateren, dat de twistzaak met Oranje een donkere schaduw over Datheen's leven geworpen heeft en wel een der voornaamste oorzaken is geweest, dat er later over hem een vaak zo onbarmhartig en eenzijdig oordeel is geveld. Te betreuren is het, dat door de ontijdige dood van de Prins het gehele verdere onderzoek in deze zaak gestaakt is, waardoor er nog zoveel open vragen zijn gebleven, waarop wel nimmer het antwoord gegeven zal kunnen worden.

Het jaar 1578 moet also beschouwd worden als het keerpunt in Datheen's leven. Vóór die tijd was hij de alom gevierde volksprediker,

de raadsman van velen en zelfs aan de vorstelijke hoven een welkome gast - na dien is hij dit alles nog wel voor een ruime kring van volgelingen, maar heeft hij toch het algemeen vertrouwen, dat hij vroeger genoot, ingeboet door zijn, door velen verkeerd begrepen, verzet tegen Oranje's politiek.

En wat Datheen's betekenis als schrijver betreft, deze lag - zoals ik reeds eerder opmerkte - vooral hierin, dat hij aan de Gereformeerde kerken een Psalmberijming en een vertaling van de Heidelbergse Catechismus geschonken heeft. Bovendien heeft hij zich in zijn dagen een ijverig verdediger betoond van de beginselen der Reformatie, bepaaldelijk zoals deze door Calvijn waren uitgewerkt. Daarbij was hij betrekkelijk gematigd, wanneer hij zich tegen de Lutherse en Wederdopers keerde; in hen zag hij immers, hoe zij op sommige punten ook dwalen mochten, toch zijn mede-gelovigen. Zijn geschriften tegen hen ademden dan ook steeds een broederlijke geest, ook al was zijn toon vaak heftig; Datheen had nu eenmaal een hartstochtelijke natuur. Anders stond het echter met zijn geschriften tegenover de Roomsse. Deze beschouwde hij immers als de vijanden van Gods kerk, tegen wie men zo streng mogelijk optreden moest. En al moge zulk een bestrijding thans, bij de huidige beschouwing der Roomse kerk, veroordeling ondervinden, in Datheen's dagen werd niet alleen door hem, maar door alle Protestanten een dergelijke opvatting gehuldigd, zodat Datheen's optreden, naar die maatstaf gemeten, volkomen te rechtvaardigen is.

Mijn eindoordeel over Datheen kan dan ook aldus luiden: dat hij is geweest een stoer Calvinist, maar daarom dan ook juist verdraagzaam tegenover andersdenkenden, indien zij althans de ware religie niet tegenstonden; dat hij bezielde is geweest met heilig vuur voor Christus' kerk en mitsdien een fel bestrijder van al hare vijanden; maar dat hij ook geweest is een man met gebreken, met gemis aan de nodige zelfbeheersing, waardoor zijn ijveren voor de heilige zaak, waaraan hij zijn leven gewijd heeft, helaas vaak geworden is tot een ijveren zonder verstand. Maar, hoezeer we dit ook betreuren mogen, toch dient dit goede erin te worden opgemerkt, dat wij daardoor weerhouden worden om Datheen op ongeoorloofde wijze te gaan verheerlijken, waartoe het nageslacht misschien anders zo gemakkelijk zou gekomen zijn. In Datheen blijven wij also zien: enerzijds niet meer dan een *mens* met al zijn tekortkomingen en gebreken, maar anderzijds een instrument in Gods hand, om Zijn kerk hier op aarde in een tijd van vervolging en strijd, te leiden en op te bouwen."

Hiermee eindigt dr. Ruys zijn nog altijd belangrijke en lezenswaardige proefschrift, opnieuw uitgegeven door Den Hertog te Houten.

B.

Middelharnis - Urk (Maranathakerk)

De gemeente Middelharnis is weer zonder eigen predikant. De vacature zal niet lang duren, want ds. A. Baars van Dundas heeft het beroep van Middelharnis aangenomen en hoopt binnenkort zich aan Middelharnis te verbinden. Ds. P. den Butter preekte op 11 september j.l. zijn afscheid. We hadden geen gelegenheid daarbij tegenwoordig te zijn. Daarom verscheen er van het afscheid geen verslag in ons blad. Het moet voor ds. Den Butter en zijn beide dochters wel een dag zijn geweest, waarop weer sterk naar voren moest komen het heengaan van mevrouw Den Butter nog niet zo heel lang geleden. De familie Den Butter laat haar in Middelharnis achter. Dat kàn als de Heere daar kracht toe verleent, namelijk wanneer we die bij Hem mogen leren zoeken. Het is Israëls God Die krachten geeft, van Wien het volk zijn sterkte heeft.

Op vrijdag 23 september j.l. deed ds. Den Butter zijn intrede te Urk in "De Schuilplaats", een nieuw kerkgebouw, dat enige tijd geleden in gebruik is genomen. Op dezelfde plaats stond een houten noodkerk, die afbrandde. We zijn bij de bevestiging en intrede tegenwoordig geweest. Urk trekt nog altijd. Op 1 maart 1916 kwamen mijn ouders

op Urk wonen. Het was toen nog een eiland, dat 81 ha. groot was. Er woonden toen tussen de twee- en drieduizend mensen. De huizen stonden op de Berg. Het grootste gedeelte van het eiland overstroomde nogal eens. Er was een Hervormde kerk, het kerkje aan de zee, een grote Gereformeerde kerk en een klein christelijk karkie. De laatste gemeente was klein. Meestal stond er geen predikant. Er werden preken gelezen voor het voorlezersbordje. Een diaken was voorganger, een orgel was er niet. In de winter was het er erg koud, een kachel was er niet. Wel was er, zoals ook nu nog in alle Urker kerkgebouwen een vissers-scheepje, verkleind model.

In de loop der jaren is er veel veranderd. We laten de geschiedenis rusten. We constateren alleen, dat er nu ongeveer 3400 Chr. Gereformeerden wonen op een bevolking van twaalfduizend zielen. Die vormen twee gemeenten, die samen drie kerkgebouwen hebben en vier predikanten.

Het was druk op de weg toen we naar Urk gingen. We hadden veel oponthoud. Toch kwamen we nog bijna op tijd. De gemeente zong al Ps. 100 : 1 en 2. De Urkers kunnen goed zingen, dat is bekend. Een ouderling las 2 Timotheüs 2 : 1-19 en daarna van de Dordtse Leerregels, hoofdstuk I, par. 1-3. Hierna ging ds. B. de Romph, een zwager van ds. Den Butter, voor in gebed. We zongen Ps. 111 : 1, 3 en 6. De dienaar preekte over 2 Timotheüs 2 : 15. We geven de volgende samenvatting. Het is vandaag een vreugdevolle dag. De gemeente heeft nu drie predikanten. Daarin komt Gods goedheid uit. De Heere heeft hier nog werk te doen. Het gaat in de tekst om de plaats van de rechte dienaar. Hij heeft te letten op zichzelf, op de Heere en op de gemeente. Een dienaar kan tot zegen zijn, maar ook schade aanrichten. Hij heeft grote verantwoordelijkheid. Timotheüs bevindt zich te Efeze. Daar heeft hij het moeilijk. Er is veel werk te doen. Hij kan het niet alleen aan. Paulus heeft ervan gehoord en schrijft dat Timotheüs moet omzien naar getrouwe arbeiders en dat hij moet blijven bij de leer. De helpers laten zich meevoeren door dwalingen. Paulus ziet het gevaar. Er wordt schade aangericht door twistgesprekken. Paulus schrijft: Benaarstig u..... Hij moet de gaven goed gebruiken. Hij moet het evangelie verkondigen. De dienaar moet zich beproefd voorstellen. Het gaat er niet om wat mensen ervan denken, maar hoe de Heere alles beoordeelt. De Heere beproeft Zijn knechten in een weg van druk. Zo zijn ze anderen ten voorbeeld. Ze moeten standvastig en getrouw zijn. Ook ds. Den Butter kwam in de smeltkroes. Zo maakt de Heere Zijn knechten geschikt. Ze kunnen niet tevreden zijn over zichzelf. Ze moeten op de Heere zien. Een arbeider, die niet beschaamd wordt, die zich niet behoeft te schamen. De Heere brengt alles in het gericht. De Heere wil Zich bedienen van mensen. Er is er Eén geweest, Wiens werk volkomen was. Hij is beproefd gebleken. Aan Zijn arbeid kleefde geen enkel gebrek. God ziet Zijn knechten aan in Hem, De dienaar moet ook op de gemeente letten. God is al van het paradijs af Zijn kerk aan het vergaderen. Daarom moet het Woord bediend worden. De dienaar gaat met zielen om. Daarom is de arbeid zeer verantwoordelijk. De volle raad Gods moet worden verkondigd. Alles tot verheerlijking van God de Vader. We zingen Ps. 119 : 8.

Ds. J. Brons gaat tot de bevestiging over. Hij leest het daarvoor bestemde formulier en stelt de vragen, waarop ds. Den Butter duidelijk antwoordt: ja ik, van ganser harte. Ds. Brons spreekt de bevestigingsformule uit en leest het vervolg van het formulier. Hij richt zich eerst tot ds. Den Butter en daarna tot de gemeente. Hij laat ons de bevestigde dienaar staande toezingen Ps. 119 : 9, even gewijzigd. Hij eindigt met het dankgebed en laat zingen Ps. 135 : 1, 2 en 12. Intussen wordt er ge-collecteerd.

Ds. Den Butter leest zijn tekst voor de in-trede, namelijk 2 Timotheüs 2 : 19. Hij gaat voor in gebed. We zingen Ps. 147 : 2 en 3. We geven de volgende samenvatting van de preek van ds. Den Butter. Het is een moeilijke zaak om te weten wat je wel of niet moet zeggen. Hij kan niet alles in één keer zeggen. Dat hoeft ook niet. Het gaat er om de volle raad Gods te verkondigen. Dat kan zelfs niet in

een heel leven. Vanavond te zien als een agenda. Evenwel..... Timotheüs kampt met moeilijkheden, dwaalleer enz. Tot bemoeiding van Timotheüs schijft Paulus: Evenwel..... Hij doet aan de moeilijkheden niets af, maar richt de aandacht op een andere werkelijkheid. Er is een fundament dat vast is, dat God Zelf gelegd heeft. Dat fundament staat. Het ziet op Christus en Zijn volbrachte werk. Daar rust de hele geestelijke tempel op, wat Hij gedaan heeft en nog doet. Dat fundament is vast. De Vader heeft het werk van de Zoon goedgekeurd. Het staat vast, hoe er ook aan gerukt wordt. We kunnen er alleen door getroost zijn, wanneer we zelf op dat fundament staan. Er zijn er onder de kerkmensen die onbekeerd zijn. Die de Zoon heeft heeft het leven. Die de Zoon niet heeft, de toorn Gods blijft op hem. Er zijn er die op een ander fundament bouwen, eigengerechtigheid enz. Dat alles ligt in de mens. We moeten op het fundament staan. Er staan twee spreken op. *De Heere kent de Zijnen*. Hij heeft hen verkoren in Christus. Hij kent hen in Zijn liefde, als Zijn eigendom, Hij heeft hen aangenomen. Christus heeft voor hen alles volbracht. Hij kent hen door en door in alle strijd, enz. Daar zit troost in. Hij zal hen nooit verloochenen. De Heere kende Israël in Egypte. Hij bevrijdde het uit Egypte en bracht hen in Kanaän. Wat een zegen voor iemand wanneer hij dat verstaat. Al is er nog zoveel strijd, toch: de Heere kent de Zijnen. Hij weet wat maaksel ze zijn. Tot velen zal de Heere zeggen: Ik heb u nooit gekend. *Die de Naam des Heeren noemt.....* Dat is: Zijn Naam dragen. Die moet van harte neen zeggen tot alle ongerechtigheid. Als we de Naam van Christus noemen mag er niets van de zonde achterblijven. Dan moeten we met Christus buiten de de legerplaats gaan. De inscriptie wijst op de noodzaak van heiligmaking. We verontschuldigen ons gemakkelijk, maar zonder heiligmaking zal niemand God zien. Is het gemakkelijk aller zonden vijand te zijn? Het gaat om het kruisigen van van het vlees. De zonde vervreemdt van God. De zonde is er de oorzaak van dat Christus moest kruipen in het stof. Drie dingen zijn van ds. Den Butter te wachten. 1. Christus het fundament als de enige grond, 2. God de Vader als de grond van de zaligheid, 3. De noodzaak van de waarachtige bekering, het werk der bekering door de Heilige Geest, de Toepasser. Ds. Den Butter vraagt het gebed van de gemeente.

We zingen Ps. 93 : 4. Ds. Den Butter gaat voor in dankgebed. Daarna zingen we het Gebed des Heeren: 3. Ds. Den Butter spreekt de zegen uit. Er volgen toespraken van ds. G. Bouw, die in de Eben-Haëzerkerk te Urk staat, de burgemeester van Urk, en ds. C. Bos, voorzitter van de kerkeraad. Ds. Den Butter spreekt nog woorden van dank. Ten slotte wordt er staande gezongen Ps. 100 : 4. Velen maken van de gelegenheid gebruik om ds. Den Butter en zijn familie de hand te drukken. We ontmoeten er nog vele vrienden en bekenden. Het was ons goed op Urk te zijn. We kregen nog wat tongetjes mee. Dat was een verrassing. Hartelijk dank. We waren ongeveer 1 uur in de nacht weer thuis.

B.

Jeugdappèl Christelijke Gereformeerde Kerk, te Doorn

Op D.V. zaterdag 22 oktober 1988 organiseren de Christelijke Gereformeerde Jeugdverenigingen "Ora et Labora" uit Rijnsburg en "Benjamin" uit Rotterdam-Kralingen het jaarlijkse jeugdappèl te Doorn.

Dit jaar is de keuze gevallen op het thema "De Heilige Oorlog". Dit thema is ontleend aan het gelijknamige boek van John Bunyan. We herdenken dit jaar dat het 300 jaar geleden is dat deze bekende Engelse prediker is overleden. Mede om die reden wordt er op deze dag aandacht aan besteed.

Tijdens de morgenbijeenkomst zal Ds. K. Hoefnagel spreken over "De aanleiding ertoe". Ds. R. Kok zal daarna verder ingaan op het thema en zal spreken over het tweede onderwerp: "Het verloop ervan". Tijdens de middagbijeenkomst wordt er een klankbeeld vertoond over het leven van John Bunyan. Ds. H.C. van der Ent zal daarna het thema afronden door het laatste onderwerp: "Het

einde ervan" voor ons te behandelen. De opening en leiding is in handen van Ds. W. van Sorge. Ds. P. Beekhuis zal deze dag besluiten.

De aanvangstijden zijn 's morgens om 10.30 uur en 's middags om 14.00 uur. Rond 15.30 uur zal de middagbijeenkomst eindigen.

De plaats van de bijeenkomst is ook dit jaar weer: recreatiecentrum "Het grote bos", Hydeparklaan 24 te Doorn.

In de twee uur durende pauze kan het door jullie meegebrachte lunchpakket gebruikt worden. Er is koffie en frisdrank verkrijgbaar. De collecte is bestemd voor de bestrijding van de onkosten en voor de Rehoboth-school opgericht door de gemeenten te Dundas en Hamilton.

Wij willen jullie allemaal hartelijk oproepen om aan deze uitnodiging gehoor te geven. Deze "Heilige oorlog" is voor ons allen van levensbelang! Daarom is het belangrijk om de lijnen van deze geschiedenis eens door te trekken naar ons persoonlijk leven. Dan blijkt dat deze "Heilige oorlog" niets aan actualiteit heeft ingeboet.

"Helpende Handen"

Vereniging Gehandicaptenzorg van de Gereformeerde Gemeenten.

Van de M.L.K.-school af, en dan.....

D.V. zaterdag 15 oktober wordt er weer een contactdag gehouden voor ouders van kinderen die een M.L.K.-school bezoeken. Deze dag wordt gehouden in "De Driestar" te Gouda. De projectgroep "M.L.K.", van het onderzoeksproject "Tussen Wal & Schip" heeft deze dag georganiseerd.

Voor veel jongeren die van school afkomen is het moeilijk een plaats in de maatschappij te vinden. Het werkaanbod is kleiner dan de vraag. Voor de M.L.K. - V.S.O. schoolverlaters, die misschien wat meer aandacht vragen, betekent dit een dubbele belemmering om een plaats in de maatschappij te krijgen. Een volledige arbeidsplaats kunnen ze vaak niet vervullen. Sociale werkplaatsen hebben meestal geen plaats voor hen. En wat nu? Veel ouders en jongeren hebben hierover vragen en zorgen of zitten al midden in deze problematiek. Vanuit de scholen is men ook hiermee bezig. Er is een commissie opgericht om ouders en jongeren een helpende hand te bieden. Deze dag willen we vragen bespreken rond het thema "Schoolverlatersproblematiek". Dhr. A. Geurtsen, coördinator van het arbeidsproject uitgaande van het reformato-risch speciaal onderwijs hoopt ons vanuit zijn werkterrein te bepalen bij verschillende aspecten van het schoolverlatersvraagstuk. Ook hoopt dhr. C.A. van de Velde, arbeidsdeskundige van de G.M.D., bij ons te zijn om de landelijke regelgeving toe te lichten.

We hopen dat er ook jongeren aanwezig zijn die eigen ervaringen kunnen vertellen en daardoor anderen helpen. Er is een crèche aanwezig. We willen graag weten hoeveel personen we kunnen verwachten. Voor 6 oktober a.s. kunt u zich opgeven bij het Landelijke Bureau van de Vereniging "Helpende Handen", tel. 03480-20390.

Grote zang- en orgelavond

in "De Doelen" te Rotterdam, t.b.v. "Helpende Handen",

Vereniging Gehandicaptenzorg van de Gereformeerde Gemeenten.

Medewerking verlenen de mannenkoren: "Ethan" uit Yerseke, o.l.v. R.J. Rijkse. "Salvatori" uit Nunspeet, o.l.v. G. Bosman. "Het Noordermannenkoor" uit Rijssen, o.l.v. H.J. Slettenhaar, die deze avond gezamenlijk zullen optreden.

Begeleiding koor- en samenzang en orgelsolo Klaas Jan Mulder. Algehele leiding Ds. J.S. van der Net.

D.V. woensdag 19 oktober 1988.

Aanvang: 20.00 uur. Zaal open: 19.00 uur.

Toegangskaarten kunt u uitsluitend bestellen door f 10.- per kaart over te maken uiterlijk tot 1 oktober a.s. op rek. nummer 656445238 NMB te Woerden, onder duidelijke vermelding van naam, adres, postcode, tel.nummer en "presentatieconcert Doelen", waarna u de kaarten per kerende post tegemoet kunt

zien. De aanvragen zullen in volgorde van binnenkomst worden verwerkt.

Op deze avond zal aan de voorzitter van "Helpende Handen", de weleerwaarde heer Dr. J.S. van der Net, het eerste exemplaar worden aangeboden van de grammofoonplaat "Zingt des Konings lof", opgenomen tijdens de zang- en orgelavonden in de Grote of St. Laurenskerk te Rotterdam van 16 oktober 1987 en 11 mei 1988, alsmede koorzang van de hierboven vermelde drie mannenkoren.

In de pauze en na afloop van deze avond is de eerste verkoop van deze opname op grammofoonplaat, muziekcassette en compact-disc. De netto-opbrengst van de verkoop van deze LP, MC, en CD zal worden bestemd voor het Kortverblijfhuis te Barneveld van "Helpende Handen".

Deze avond wordt mede mogelijk gemaakt door steun van enkele bedrijven.

De organisatoren: Landelijk Bureau "Helpende Handen", Houttuinlaan 7, Postbus 102, 3940 AK Woerden, tel. 03480-20390.

"Helpende Handen"

Vereniging Gehandicaptenzorg van de Gereformeerde Gemeenten.

De projectgroep Epilepsie, van het onderzoeksproject "Tussen Wal & Schip", organiseert D.V. zaterdag 22 oktober 1988 een congresdag voor mensen met epilepsie.

Plaats: Scholengemeenschap "De Driestar", Nieuwsew 557, Gouda.

Aanvang: 10.15 uur. Er is een crèche aanwezig.

Het thema van deze bijeenkomst is: *epilepsie na school en in de werksituatie*. Dit thema wordt ingeleid door de heer C. Kappers, maatschappelijk werker aan een polikliniek voor epilepsiebestrijding.

U kunt zich vóór 8 oktober schriftelijk aanmelden bij mw. L.A. Zijl, Beethovenweg 27b, 3616 MC Amersfoort. Tussen 20.00 en 22.00 uur kunt u bellen, tel. 033 - 750780.

"Helpende Handen"

Vereniging Gehandicaptenzorg van de Gereformeerde Gemeenten.

De werkgroep LOM van het project "Tussen wal en schip" hoopt op D.V. 27 oktober 1988 een contact bijeenkomst te houden in de kerk van de Ger. Gem. te Zeist, Joubertlaan 5. Aanvang kwart voor acht. **Spreekster** mw. J.G. Leenen, kinderpsychologe bij het christelijke speciaal onderwijs. Onderwerp: Gedragsproblemen bij LOM kinderen in de thuissituatie.

Alle ouders en betrokkenen daarbij kunnen deze avond bezoeken.

Er is gelegenheid tot het stellen van vragen en het onderling uitwisselen van ervaringen. Telefonische opgave bij mw. C. Bakker-Huyser, tel. 01858 - 16482.

Boekbespreking

Verantwoorde gezinsvorming door C. van Bruggen / L.W. de Graaff.

Uitgeverij De Vuurbaak - Barneveld.

We vinden op de achterzijde van de omslag een kort overzicht van de inhoud van dit boek, dat we hier overnemen:

"In dit boekje worden vooral de medisch-praktische vragen rond gezinsvorming behandeld en wel met name waar het gaat om het gebruik van voorbehoedsmiddelen. Deze bundel vormt hiermee een vervolg op de eerdere GSEV-uitgave 'Gezinsvorming' (1970).

De eerste bijdrage is van ds. L.W. de Graaff. Hij gaat in op het doel en de betekenis van het huwelijk - met of zonder kinderen - en bespreekt onder meer de motieven die bij verantwoorde gezinsvorming een rol kunnen spelen. Uitgangspunt is dat kinderen gave en opdracht van God zijn.

Vervolgens haakt drs. G. van Bruggen hierop in met praktische voorbeelden en uitwerkingen, waarbij het accent ligt op de medische aspecten van gezinsvorming. Haar bijdrage vormt, met een vijftal bijlagen, de hoofdschotel van deze bundel.

Het laatste onderdeel van deze uitgave is een verslag van GSEV-bestuurslid drs. Jac. Schaef-

fer van een gedachtenwisseling over concrete vragen m.b.t. gezinsvorming. Daaraan namen deel de artsen A.G. Scholte en C.W. Vreeken, alsmede de predikanten J. Borgdorff en L.W. de Graaff. In deze discussie is zo concreet mogelijk doorgesproken over (accent)verschillen die bij de meningsvorming over dit onderwerp veelal aan het licht komen."

Op blz. 82 lezen we o.a.: "Het uiteindelijke doel van het krijgen van kinderen is: niet het vervullen van de ouderwens, maar het verheerlijken van Gods Naam. We moeten onze kinderen opvoeden tot Zijn eer. Uiteindelijk gaat het erom dat het menselijk geslacht, Gods huisgezin, op aarde gebouwd wordt. Hem ter eer. Belangrijk is dus dat wij oog krijgen voor de gave en de opdracht. (...) Het krijgen van kinderen is dus niet in eerste instantie het vervullen van de ouderwens, nee, het is de vervulling van de wens om zich ook in het huwelijk beschikbaar te stellen voor de verheerlijking van Gods Naam. Het verlangen naar kinderen is nu in die zin geheiligd, dat men kinderen begeert van God".

Het is natuurlijk waar, dat het zo zou moeten zijn, dat de mens in alles de Heere op het oog had, maar de mens is van God afgevalen. Het is genade, wanneer iemand de Heere gaat vrezen en dan is er nog alleen een openbaring van het nieuwe leven door de invloed van Gods Geest. Het wordt maar sporadisch gevonden dat iemand wandelt door het geloof. We moeten de werkelijkheid voor ogen houden.

Er wordt ook over gehandicapte kinderen geschreven. Men wil zo'n kind niet. Alle kinderen komen erger dan lichamelijk of geestelijk gehandicapt ter wereld. We zijn van nature allen gehandicapt en hebben de vernieuwende werking van Gods Geest nodig. We weten van gevallen waarin gehandicapte kinderen een zegen waren en van grote gezinnen, waarin de Heere rijkelijk werkt(e) met Zijn Geest en van ouders die gebonden zijn aan de troon der genade om het behoud van hun zaad te zoeken.

Nog steeds geldt het gebod: weest vruchtbaar enz. en de huwelijkszegen, zoals die in Psalm 128 naar voren komt. De vragen die er op dit gebied zijn zijn er vanwege de zonde en door de ongeestelijke gesteldheid van de mens. De Heere spreekt in Zijn Woord: Doet aan de Heere Jezus Christus..... Het boek is in tweede druk verschenen, wel een teken dat het de aandacht getrokken heeft. Het telt 96 blz. en kost f 15,90.

B.

Welgebaande wegen door ds. A. Hofman.

De ondertitel luidt: een meditatieve beschouwing over de Heidelbergse Catechismus. De schrijver zegt in een *Ten geleide*: "Welgebaande wegen! Deze woorden zijn genomen uit Psalm 84 vers 3 berijmd. De dichter zingt daar:

*Welzalig hij die al zijn kracht
En hulp alleen van U verwacht.
Die kiest de welgebaande wegen.*

In de leespsalm staat geschreven: "Welzalig is de mens, wiens sterkte in U is, in welker hart de gebaande wegen zijn."

Nederland heeft een indrukwekkend wegen-net; het zijn gebaande wegen. In Psalm 84 gaat het echter over gebaande wegen in het hart. Onder de miljoenen mensen die in ons land wonen, zijn er maar weinigen in welker hart de gebaande wegen zijn. Van koning Jezus weten wij dat de heraut voor Zijn aanzicht is heengegaan om Zijn weg te bereiden. De harten van de mensen moesten bereid worden om de Koning te ontvangen. Onze harten zijn van nature stenen harten. Een stenen hart kan geen korrel zaad tot zich nemen en geen druppel troost tot zich trekken. Ons hart moet vatbaar gemaakt worden voor het zaad van het Evangelie en voor de enige troost beide in het leven en in het sterven. Er zal dus plaats gemaakt moeten worden in het hart voor het werk van de Heere Jezus.

De opstellers van onze Catechismus wijzen ons de weg die de Heere Zijn volk leert door Zijn Geest en Woord. Het is de weg van waarheid en heil.

Deze meditatie zijn meditatie voor een-

voudigen. Meerdere malen is mij verzocht om deze meditatie die in de Saambinder verschenen zijn, in boekvorm uit te geven. Aan dit verzoek heb ik nu voldaan.

De Heere gebruike ze tot bekering en tot lering, opdat Zijn Naam worde groot gemaakt en Zijn eer uit het stof moge rijzen. De zegen des Heeren toegewenst van een medepelgrim in 't moerbeidal."

We behoeven hier niets aan toe te voegen. Het is geen boek om in eens uit te lezen, maar om het steeds weer ter hand te nemen en te zoeken te verstaan het onderwijs, dat hier aan de hand van onze catechismus gegeven wordt. Het boek telt 230 bladzijden en kost gebonden f 34,75.

B.

TE KOOP / TE HUUR

Banden met preken (snell. 4.75)

TEVENS TE KOOP:

Cassette's à f. 7.- p.st., drie voor f. 20.-.

PREDIKANTEN:

Chr. Geref - Herv. (Ger.) - Ger. Gem.

INLICHTINGEN:

TEL. 01134 - 2455

Volledig pension aangeboden in het landelijk dorp Kesteren in de Betuwe, 3 km. van Rhenen.

PENSION
DE PEEL

Familie Knuivers,
Boveneindsestraat 14,
4041 EJ Kesteren,
tel. 08886-1687

PLAATS UW
FAMILIEBERICHTEN
IN
BEWAAR HET PAND

Wel eens op

TEXEL

geweest?

Beslist de moeite waard. Bos, duinen, zee, vogelbroedplaatsen, visgelegenheden, etc., en ... rust.

U kunt op

'DE VERRASSING'

gebruik maken van

volledig pension voor groot en klein.

Prijzen v.a. f 285,- p.w

Of u kunt kiezen voor een bungalow met alle comfort of sta-caravan.

Voor 60-plussers speciale voor- en naseizoenprijzen.

Vraag vrijblijvend onze kleurenfolder aan.

Tel. 02223-661 of 391.

BIJBELSE ALBUMS

Speciaal voor gebruik op scholen en zondagsscholen heeft de GBS albums met plaatjes over Bijbelse onderwerpen uitgegeven. De albums zijn 21,5 cm breed en 15 cm hoog, stevige omslag.

Bij elk album behoort een set van 40 fraaie kleurplaatjes (afm. 14,5x10,5 cm) die bij het betreffende bijbelverhaal geplakt kunnen worden.

Wij kunnen het volgende leveren:

Aantal: Serie Bijbelse geschiedenis

.....0 Vanaf de schepping tot de list der Gibeonieten

.....1 Richteren, koningen en profeten

.....2 Nieuwe Testament 1

.....3 Nieuwe Testament 2

Serie Uit het land van de Bijbel

.....A Wonen, werken en eredienst van Israël

.....B Bloemen en planten in Israël

.....C Dieren in Israël

PRIJS PER ALBUM MET PLAATJES F 9.90

U kunt hierboven invullen welk(e) album(s) u wenst te ontvangen en het aantal.

Deze advertentie uitknippen (of bestelling op schrijven) en in enveloppe zonder postzegel sturen aan:

GEREFORMEERDE
BIJBELSTICHTING

ANTWOORDNR. 18 3300 WB DORDRECHT